

REDACTIA:

și
ADMINISTRAȚIA:
Batthyányi utca Nr. 2

Articoli și corespondențe pentru publicare se trimit redacțiunii.

Concurese, inserțiuni precum și taxele de abonament se trimit Administrațiunii tipografiei diecezane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

FOAIE BISERICESCĂ-ȘCOLASTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECA.

PREȚUL
ABONAMENTULUI:PENTRU
AUSTRO-UNGARIA:
Pe un an: 10 cor.
Pe 1/2 an: 5 cor.PENTRU ROMÂNIA ȘI
STRĂINĂTATE:
Pe un an 14 franci.
Pe 1/2 an 7 franci.Telefon pentru oraș și
comitat Nr. 266.

Pietatea.

Vorbim despre cimiterii, locul unde toți cei cu sfârșit creștinesc avem să ajungem.

Toate popoarele sau îngrijit de odihna morților. Mărturie despre aceasta sunt monumentele antice, ridicate după obiceiurile popoarelor și îngrijite cu pietate. Și mărturie este lumea civilizată de astăzi, care cu drag împodobește și păstrează morminții iubiților săi.

Poporul nostru mii de ani a păstrat datinile străbune de a cerceta morminții și a aduce prinos de expiare asupra lor. Și toate legile bisericești iau dispoziții de pietate față de locul de odihnă a repositărilor, de unde apoi nu lipsește nici brațul ocrotitor al legilor civile. La aceasta ordine de pietate să mai asociază și interesul istoric legat de mormânt.

Pe când astfel ni se înfațesează situația după legi și datini, cu durere trebuie să observăm în unele locuri chiar frunțase, că cimiterile au înfațșarea devastării. Ici coala câte o cruce ruptă, dar de pe cele mai multe mormânturi lipsesc cu totul. Mai departe brezde trase peste morminți drept ocupații pentru cultură.

Aflându-ne în un atare cimiter întrebarăm, că unde sunt crucile. Cu lacrimi în ochi ni răspunde omul adresatul, că le arde mormântarul și le duc oameni impioși dacă află lemnul cruci potrivit de lucru, iată, oftă, omul meu acum nu mai afflu cu siguranță nici mormântul tatălui meu, căci a dus cineva crucea depe el și apoi altul a tras brazde peste mormânt. Morminții sunt dați în arândă și oamenii exploatează toată palma de loc. Nici îngredirea nu mai stă. In alte locuri pasc vitele peste morminți, acolo încă vezi cruci rupte și aruncate. Iată panorama posomorită a morminților nostri.

Par'că nu suntem creștini, nici chiar oameni, căci barbarul ce este barbar încă își ține în pietate locul de odihnă a părinților și fraților săi.

De unde aceasta lipsă de pietate? Negreșit în prima linie din lipsă de sentiment religios, apoi din spiritul de speculă ce s'a sălășluit și în afacerile bisericești.

Cine poartă vina pentru aceste stări vandale? Biserica învățătoare în prima linie, pentru că n'a învățat pe popor la pietate față de memoria celor repositați. După aceea administrația care n'a îngrijit de îngredirea și pază morminților, așa pe cum este prescris în legile bisericești, ci s'a pus pe exarendarea morminților, fără cautela ordinei de pietate. Și să nu ni se iee în nume de rău dacă subliniem aici trecerea cu vederea din partea părinților protopopi. Cine să crede nedreptățit de aceasta subliniare, să nu o iee asupra sa. Da, părinții protopopi au datoriat a vizită de odată cu cele interne, toate averile și în deosebi cimiterile, ca ele să fie ținute în condițiile de pietate față de cei morți, să nu uităm, că sunt mai mulți cei de afară decât cei din lăuntru și că suntem os din oasele și sângele din sângele lor.

Ar mai fi vorba despre curățenia internului bisericilor și în special a altarelor precum și despre curțile bisericești, exarendate și acele spre nu prea edificatoarea împrejurime a bisericilor, în loc de a îngredî frumos curțile bisericești și a le împodobi cu arbori, cari să ferească bisericile de foc, să dea umbră recoritoare celor ce vin la biserică și să împodobească ca o cunună viuă pe mireasa lui Hristos. Frumseța internă și externă a bisericii este mărturia externă a simțului comun din comună.

Nu vorbim însă de asta dată despre acele stări scandaloase ce le-am aflat în unele locuri în biserică și anume în altar, precum și în curtea bisericii, ci ne mulțumim cu aceasta subliniare a inconveniențelor din parohii, în speranța, că va înceta specula cu locurile sfinte, pe calea convingerii, că trebuie să ținem în mai mare respect ordinea pietății și evlaviei creștinești.

Dacă însă n'ar ajunge acest delicat ton, atunci am fi siliți, a cere intervenția superiorității diecezane, de a regulă afacerea cimiterelor și a bisericilor.

Curentul cel bun ce a pornit în dieceză, anunțe în nobilitarea practicei bisericești, ne autorizează a crede, că va lua în programul său și aceasta afacere, de înaltă ordine religioasă-morală.

M dernismul și catolicismul.

„*Ne temere...*“, sunt cuvintele cu cari se începe enciclica Papii Piu X. îndreptată contra mișcării produse în timpul din urmă în sinul bisericii romano-catolice, mișcare numită modernism, pentru că caută să stabilească concordare între rezultatele cercetărilor științifice moderne și principiile religioase. Această mișcare are puternice rădăcini între oameni învățați din clerul catolic și nu se sfiește a da pe față lupta cea mare a liberalismului luminat contra autocratismului papal.

Enciclica papală combate, ca primejdioasă pentru integritatea bisericii catolice și pentru catolicism „doctrina“ modernistă.

Cuprinde enciclica, afară de inviațiunile date episcopilor pentru a combate propaganda liberală din sinul bisericii, un nou „*Syllabus*“, în care înșiră „omnes et singula recensitas propositione seu reprobatae ac proscriptas“.

Greșelile, de cari sunt acuzați inovatorii, se resumă în trei puncte ale decretului, care se prezintă cu autoritatea „*ex cathedra*“, pe care credincioșii trebuie să o primească „*fide ecclesiastica*“ „*fide divina et catholica*“.

Acele „greșeli“ se sintetizează în enciclică, în trei puncte de acuză cel dintâi mai lung și polemic, cele două din urmă scurte și autoritative.

Iată-le :

1. *Rădăcina* rădăcinilor moderniste este o filozofie agnostică și imanentistă. Filozofia agnostică se oprește numai la fenomenele de cunoștință ale omului ; imanentistă este, fiindcă explică religiozitatea prin nevoia vitală, care produce în „subconștiință“ un sentiment : credința, care privește pe Dumnezeu drept cauză și efect. Călăuzit de această filozofie, credinciosul modernist își va construi o teologie nouă, în care dogma va avea un caracter esențial relativ, ca un simbol sugestiv în raport cu realitatea necunoscută, pe care o anunță. Pentru că să conducă pe necredincios la credință, modernistul nu are alt mijloc, decât al face să încerce el însuși experiența religioasă, ca și cum această experiență religioasă ar putea singură să stabilească adevărul specific al creștinismului. Astfel modernismul e mai mult o greșală particulară decât o grămădire de eresii ; și nimicind deosebirea între om și Dumnezeu, scopul său moral e panteismul, — conchide papa Piu X.

2. *Cauzele* modernismului — foarte scurt expuse în enciclică — sunt : curiozitatea, orgoliul, ignorarea filozofiei școlastice, sofismele moderne, zelul extraordinar, cu care se propagă greșelile.

3. *Remediile*. Înțelegerea filozofiei sf. Toma de Aquino, cum și observarea instrucțiunilor antecesurului său Leon XVI, întemeiată pe filozofia lui sf. Toma. Apoi indică, enciclica, mijloace practice și mediate pentru a combate modernismul, în special prin înlăturarea moderniştilor dela catedre — fiind

foarte mulți profesori, episcopi chiar — prin oprirea congreselor ecleziastice prin spionarea clericilor cari scriu la reviste moderniste prin instituirea unui consiliu de control, prin întemeiere de academii catolice... rapcarate la vreme ș. a. ș. a.

Modernismul reformator va lupta contra papalului său combatant cu criteriile de filozofie, școlastică, învățământ teologic, practicile cultului, guvernarea ecleziastică, atitudinea bisericii față cu ordinea socială, politica științifică ș. a.

Scopul modernismului este — a spus'o un profesor de seminar din nordul Italiei — de a reînșufleți credința în Dumnezeu, făcând religiunea mai conformă cu știința și mai acceptabilă.

Vorba e, despre religiunea romano-catolică, în faza ei de astăzi, cu autoritatea „*ex cathedra*“ a papii.

*

Iată, cum e caracterizată aceasta mișcare religioasă, în biserica, în mijlocul căreia și din care s'a născut, de profesor (universitar Dr. I. Dudek*), în introducerea cărții sale despre modernism și catolicism :

„E originală situația bisericii, mai ales în Franța și Italia. Amândouă sunt țări catolice vechi ; cea dintâi este „fixa primogenetă“ a bisericii, ceea-laltă este reședința papii, cu populațiune aproape curat catolică, ori catolică cel puțin marea sa majoritate. Și totuși, par'că logica cu adevărat, ar lipsi din viață : cea dintâi a lăpădat cu totul din sine biserica, prin legea de separațiune din 1906 ; iar în cea din urmă, influența bisericii asupra vieții publice e de tot neînsemnată și chiar și ce mai este e supus la tot felul de regulamentări“.

Bărbați catolici mănuiesc puterea de stat în amândouă țările ; și așa prețuiesc biserica catolică, care pe ei i-a crescut mari.

Dar o singură pacoste nu-i de ajuns în viață. La desvoltarea acestor stări turbulente mai contribuiește, în timpul recent, procedura unor teologi catolici din cele două țări cari în loc de a-și da silința ca prin activitatea lor sânguincioasă și potrivită vremii, să îndrumeze modul de gândire al bărbaților de stat și a poporului într'o direcție mai favorabilă, se retrag în sacristi și deacolo, chiar se silesc să strice și ce a mai rămas, ceea-ce politicianii n'au putut strică în biserică, ar voi, adecă, să scoată din ființă doctrinele creștinismului, sub cuvânt de a le împacă cu duhul vremii.

Revoluție în jurul bisericii și în biserică. Febra socială, care dela revoluțiunea cea mare (1789) incoace ține încătușate sufletele și nu le lasă să se potolească, a trecut și la câte-un membru din cler cu sufletul zdrobit ; și s'a pornit o mișcare literară atât de răsvrătitoare pe terenul teologic, încât, observându-i caracterul, ne reamintim zilele veacului XVI, ori poate și mai rele decât acelea. După cum, în vremea aceea,

*) *Dudek János dr.* : A Modernismus és a Katholicizmus. Bp. 1908.

Renan, invidiând laurii germanului Strauss și-a scris, pe urmele lui Strauss, vestita carte despre Iisus, așa supralicitează acum unii teologi catolici francezi și italieni școala evoluționistă berlineză alui Harnack; și în numele dezvoltării firești ori, cum se zice, în numele științei, nu voiesc să lase pentru creștinism, adecă pentru doctrinele lui fundamentale, nici un strop de element divin; șterg relevanța, conzideră întreg sistemul religiunii creștine ca dezvoltare a omenirii: și tot ce a mărturisit până acum biserica în chestiuni de doctrine, declară de rătăcire și îndepărtare dela creștinismul strămoșesc (primogenet). Hotărât, întrec chiar și pe protestanții cu credință pozitivă.

Aceasta este repețirea istorică a parabolei „fiului rătăcit, în cea mai nouă ediție; la vrăjmașul din afară s'a alăturat și cel din lăuntru, acărui apariție din veac în veac produce atâta variațiune pe paginile istoriei bisericești. Să privim numai la trecutul apropiat: câtă năloagă, câtă incurcătură nu au pricinuit bisericii jauențiții, în veacul al XVII-lea; în veacul XVIII aulfkaeriștii (febroniani, josefiniști); în al XIX-lea câtă luptă n'a avut Grigorie XVI cu hermezianii, Pius IX cu güenteristii, ca să nu amintim, decât mișcările principale? Toți aceștia au fost catolici și lozinca lor constantă a fost; transformarea doctrinelor catolice, când pe terenul dogmatic, când pe cel de drept, când pe cel disciplinar, conform duhului vremii, — ca și modernității de azi.

Și biserica stă. Sionul strălucește, rămânând pe lângă doctrinele revelate; furtunile nu-i strică ci îl fac tot mai vioi, ca să fie luminoasă dovadă, că nu este operă omenească, căci de-ar fi (operă omenească)* de demult trebuia să se prăpădească. Dela oameni nici când n'a cunoscut cruțarea, ca și autorul ei și ea e totdeauna „signum, cui contradicitur“ (Luca 2. 34)**)

Atacurile din afară umblă totdeauna la braț cu atacurile din lăuntru, ale propriilor oameni, neajunsul e tot cel vechiu, astăzi se chiamă: modernism.

Reproducând „syllabus“-ul în limba latină, cartea, a cărei introducere, caracteristică pentru punctul de vedere al aderenților papali, am dat-o în traducerea de mai sus, se tânguiește cu cuvintele: „Sfântul scaun privește cu tristețea aceste apariții -- ale modernistilor — pe cari iar le-au provocat fii săi, când, în loc de a sprigini se silesc să prăvălească biserica lor în destrucțiune“.

*

Forul apărătorului papalității*) este mult mai domol decât tonul enciclicei papale, care a provocat

*) Stilul barbar al limbi cu construcțiuni sintactice cecitate m'a silit să adaug expresiile din paranteză, pentru a nu rămâne echivocitate în înțelesul traducerii făcute cu îngrijirea de a redă exact concepțiile autorului. — Traducătorul.

***) Semnul, căruia i se va zice împotriva (biserica).

*) Biserica evagelică din patria noastră constată că enciclica papală are intențiunea de a sili pe ceice închee căsătorie mixtă să lege cununia la preotul catolic, care, la ordinul anticipat al bisericii sale, numai în acel caz închee cununia, dacă părțile se îndatorează să-și boteze copiii în legea catolică, — ceea-ce este un atentat contra libertății religioase asigurată în statele de drept.

nu numai magistrale răspunsuri din partea modernistilor, ci totodată și răspunsul altor biserici creștine.

În Germania modernismul se dezvoltă mai mult la universități. Profesori germani-catolici au combătut enciclica papală¹⁾.

În Franța²⁾ sunt colecțiuni întregi de publicațiuni, cari militează pentru emanciparea spiritului catolic de sub jugul autocrației papale. Publicațiunile lor „sunt sincere, luminoase, bine scrise și descoper Franței laice comoara de puteri cerebrale, pe cari catolicismul le stăpânește încă“.

În Italia e mișcare foarte puternică; în scrierea „O criză sufletească în catolicism“ și „Ce voim“, moderniști revendică drepturile științei și conștiinții, prezentând programa luptei lor, pe care o opun, cu inimă deschisă, sofisteriilor enciclicei lui Pius X.

„Am simțit șovăind — zic ei — tăria afirmărilor teoretice care ni se arătasera ca bază indispensabilă a credinței catolice. În rugăciune și studiu am cerut lumină de sus. Această lumină s'a făcut în sufletul nostru. Pretinsele baze ale credinței ne apar îmbătrânite incurabil. Dar credința însăși, întregul patrimoniu al experienței religioase catolice, noi îl vedem palpitând în noi mai viu și vedem limpede că se poate împacă cu cele mai bune cerințe ale sufletului contimporan“... „Exercițiul însuși al puterii care perde din vedere până unde poate merge cu îndeplinirea funcțiunii, transformându-se într'un absolutism incompatibil cu sănătoasa cărmuire religioasă voită de Hristos, în care din robi am devenit liberi“.

Din aceste mici escepte se poate întrevedeă direcțiunea în care au pornit modernistii, nu cu gândul de a face schismă ori eresie, ci pentru a purifica biserica catolică și pentru a îndrumă omenirea „spre unitatea de credință“.

*

Aceia dintre cetitorii acestor șire, cari vor găsi — ar trebui să fie toți! — interes pentru mișcarea din biserica apusului, numită modernism, deoarece astfel de mișcări au o importanță generală, pentru îngreaga omenire, vor găsi magazine expunerii și punctul de vedere al bisericii românești, în „Revista Teologică“ din Sibiu.

S.

Conferință pastorală-catihetică.

Pe Joi a fost convocată conferința pastorală-catihetică din tractul Aradului. Conferința s'a întrunit în sala festiva dela seminar și dat fiind, că în tractul Aradului, în cea mai mare parte tot învățătorii catehizează, ne-am pomenit din

¹⁾ În Austria a fost în primăvara anului acestuia o mare zarvă în jurul afacerii Währman; un ovreu de origine, profesor de drept bisericesc la Innsbruck, care s'a dovedit „ultra-modernist“ câștigând simpatia socialistilor internaționali. În Austria, se vede, că e mai puțin interes biserican.

²⁾ Cităm după „Rev. Teol.“ care aduce un frumos și competent studiu de Arhim. Iuliu Scriban.

conferință pastorală în conferință mixtă chiar și după sex luată, în care preoțimea era în număr disparent. Dat fiind acest paradox, de sine înțeles, că nici conferința n'a avut caracterul unei conferințe pastorale care să atragă în sfera discuțiilor sale toate mijloacele educative ale preoțimei, pe lângă pedagogie dar și andragogia, o recerință ce din zi în zi reclamă tot mai intens atențiunea tuturor organelor educative și așa în prima linie a organelor bisericești.

Comisarul conzistorial, Roman R. Ciorgariu, a deschis o perspectivă largă a chestiunii catihetice, arătând din istorie și prezent, că unde nu cultivă preoțimea straturile de jos ale popoului, acolo întotdeauna, așa și astăzi să ridică altele bisericești în jurul bisericeii adevărate a lui Hristos.

Preoțimea să nu aștepte, ca alții să-i crească poporenii și încheie: Eliade Rădulescu zicea odinioară în zorile deșteptării naționale: Scrieți băeți, bine rău, numai românește să scrieți. Așa și dânsul zice preoțimei: Catehizați preoți, bine rău, numai voi să zidiți noua generație creștină.

Conferința sa ocupat mai înainte cu aceea, că unde cine catehizează și a ajuns la dureroase constatări. Sa aflat adecă comună în care preotul nu catehizează pentru că nu i-sa regulat onorariul, iar învățătorul nu catehizează pentru că preotul este numit de catihet, și peste două sute elevi, crescuți între confesiuni streine cresc ca păgâni.

Sa mai sulevat apoi și altă chestie delicată anume: Purul interes bisericesc ar fi, ca preotul să catehizeze în școalele neconfesionale, ca prin aceasta să vină în contact cu tinera generație și să-și formeze pe fiitorii poporenii și în școalele neconfesionale, deoarece cu cei din școala confesională are contact în calitate de director local, chiar dacă n'ar catehiza acolo. Chestiunea însă să complică prin aceea, că catehizările dela școalele neconfesionale sunt renumerate, până când cele dela școalele confesionale nu, va să zică să ivește fesul interesului, ce deja până acum a provocat îndârjeli între preoți și învățători și suspițiuni, nu tocmai edificatoare. Va fi chemarea Ven. Conzistor să reguleze acest raport bănesc între catiheti, pentru că chestiunea catehizării nu poate fi pusă pe baze financiare ci pe bazele ei naturale educative, dat fiind, că catehizarea nu se face pentru interesele catihetului, ci pentru interesele catehumenilor de-a fi în chipul cel mai eficace instruiții și educați în cele religioase-morale.

Sa remarcat apoi, că 2 ore la săptămână sunt prea puține pentru catehizare, dreptce catehizarea în toate școalele, fără deosebire de caracter să se extindă cel puțin la 4 dacă nu la 6 ore la săptămână, căci legea admite aceasta și numai nemernicia noastră a fost, de am făcut

din catehizări simplă chestie de formă, căci catehizare de 1 ori 2 ore la săptămână este numai formă spre orbirea lumii.

După discuțiunea pedecilor catehizării, din care a rezultat, că pedeci externe n'au subversat, ci numai în noi, să le zicem dar pedecile neorintării începutului, conferința a ascultat cu viu interes firul unei lecțiuni asupra Rugăciunii domnești, cetit de părintele Petru Nemet; iar disertatiia părintelul Simeon Cornea asupra metodului direct de predare în cl. I, o releagă la proxima conferință. Până atunci să va publica în »Biserica și Școala«, iar protoprezviterul tractual va designa pe referentul în cauză.

Uzus de plura docebit!

Drapelului.

În primul din numărul trecut a »Bisericeii și Școalei«, am relevat pașnicul decurs a alegerilor congresuale, drept consecință a relațiilor ordonate din dieceză. Credeam, că va servi aceasta de mângăere, că suntem în calea consolidării pe terenul bisericesc.

Confrații dela »Drapelul« să miră de spusele noastre, pe cari le pun în contul optimismului ori a ironiei, și mai vârtos a ironiei. De aceasta ne așteptată concluziune iarăș noi ne mirăm, și mai presus de toate de nota personală a tonului.

Dacă ni s'ar fi argumentat cu date, că s'a întâmplat abuzuri, ne-am corege, dar a nu admite din capul locului, că pot fi alegeri libere în dieceză, nu înțelegem. Noi nu aflăm temei pentru acest pesimism exagerat.

Altfel admitem și aceea, că după luptele crâncene peste cari am trecut, ne-a cuprins optimismul, văzând buna înțelegere a oamenilor și pașnicul decurs al alegerilor. Dar a sări dela optimism chiar la bizantinism este un salto mortale neobișnuit în discuțiuni serioase. Și confratii dela »Drapelul« vor să apară *grozav* de serioși.

Varro! unde îți sunt legiunile?

Emil

sau

Despre educațiune

de

J. J. Rousseau,

tradus de

Ican Ardelean învățător.

Cartea I.

— Urmare. —

Din momentul acela, când copilul eliberat de pânzele mamei sale, nu permiteți, ca să fie închis

Într'o cătușă și mai incomodată.. Dați la o parte boneta aceea, fașia și alte legături! Îmbrăcați-l într'o hăiniță largă, care să nu fie nici așa de grea, încât să împiedece mișcările libere ale organelor sale, nici așa deasă sau caldă, încât să nu poată străbate aerul prin trânsa. Culcați-l într'un leagăn mare și căptușit bine, ca să se poată mișca și întinde liber și fără nici un pericol. Când deja îi permit puterile corporale, trebuie lăsat să lungece pe padimentul chiliei, să se desvoalte, să se întărească zi de zi. După aceea comparați-l cu un copil egal în etate, dar purtat în fașă o să vă convingeți, ce diferență va fi între dâșii cu privire la dezvoltare.*)

Trebuie se fim pregătiți și la unele desaprobări din partea doicelor, căroră proprialmente le dă de cap mai puțin un copil legat, ca acela, de carele încontinuu trebuie să grijască. Afară de aceea necurătenia copilului încă se vede mai bine de sub o cămașă deschisă și așa trebuie spălat mai adesea. În urmă obiceiul înrădăcinat e o bază pentru continuarea procedurii vechi, că învingerea a aceleia e aproape imposibilă pentru totdeauna și la toate popoarele.

Dar nici nutrebuie să ne împoarte așa tare doicele. Dați poruncă, căutați după săvârșirea aceleia, și să nu vă fie lene a face toate aceste, ce pot să ușureze îndeplinirea misiunii ce le-ați dat. Pentruce să nu ne înlocuim unii pe alții în ostenelele îngrijirii? Dacă ar fi vorbă numai despre îngrijirea trupului lui, atunci dacă trăește numai e sănătos, de celelalte ce să ne îngrijim. Dar deodată cu nașterea lui începe și educația, și îndată-ce vede razele acestei lumi, deja e elev, și încă nu elevul docentului de casă, ci al naturii. Educatorul face studiul său numai sub patronajul acestui mare măiestru și numai de aceea supraveghează, ca în contra ei să nu lucreze nimeni. Supraveghează elevul său, și e atent, ia în conziderare toate mișcările lui; spionează cea dințaiu ivire a facultăților spirituale, precum așteaptă mohamedanii ivirea lunei nouă.

Venim pe lume cu puteri de-a putea cuprinde, dar neștiind, necunoscând nimica. Sufletul legat de

*) Când vorbesc despre leagăn o fac din motivul, că nu am un cuvânt mai acomodat; pentrucă sunt convins, că băiatul nu trebuie legănat, ci adese-ori acest obicei rău își are și urmările sale primejdioase.

Peruanii antici lăseau liber mâinile copiilor, iar celelalte părți ale corpului le înfășiau numai puțin. Dacă lăpădau legăturile lui, îi așezau într'un cuibușor format din albituri, care cuprindea trupul lor până în brâu, unde apoi puteau să se miște fără nici o teamă de a fi expus vre-unui pericol. Îndată-ce erau capabili a face un pas, mamele lor își arătau sâmul dintr'o depărtare oarecare, ca așa să fie siliți a umbla. Copilașii negrilor întâmpină mai mari greutateți la supt. Adecă atârână cu mâinile și picioarele de un șold al mamei lor și ținându-se strânși duc cu mâinile sâmul lor la gură și sug fără să cadă și fără ca mamele lor să fie silită a întrerupe lucrul îndecursul lăptatului. Acești băeți încep a păși în a doua lună a etății lor, sau a umbla în patru mâni; (Buffon, Istoria naturală partea IV).

senzurile debile și jumătate formate, nici nu e conștiu de ezistența sa proprie.

Svârcolirea și plângerea copilului născut e o acțiune mecanică fără conștientă și voință.

Să pres.punem, că un copil imediat după naștere ar poșede dezvoltarea și puterea unui om matur, și așa zicând înarmat cu toate ar ieși din pântecel mamei sale, ca Pallas din capul lui Jupiter, — acest băiat-om ar fi un nătâng, o statuă fără mișcare și senzibilitate. Nu ar vedeă nimic, n'a. auzi nimic, n'ar cunoaște pe nimeni, și chiar privirea sa nu ar fi capace să o îndrepte spre obiectul acela, carele i-ar trebui să-l privească. Colorile n'or ezistă în ochii lui, nici sunetele în urechi; despre obiectele atinse n'ar aveă idee, dar nici aceea nu ar ști, că oare el însuși are trup, sau ba.

Acest om crescut ca bureții, n'ar ști stă pe picioarele proprii; mult timp ar trece, până-ce ar învăță a susține echilibrul corpului său; acum nici nu ar încercă învățarea acestuia, așa, că băiatul gigant ar rămânea în loc ca o cioacă, sau cel puțin s'ar târâi pe pământ, ca cățalul mic.

Ar simți neplăcerile lipsei, fără-ca să le cunoască, sau fără a-le putea satisface. Nefiind nici o mișcare propoziționată pede-oparte între stomac, iar pe de ceea parte între mâni și picioare, care să-l îndemne la aceea, ca să tindă mâna după mâncarea dinprejur-i, ar muri de foame, înainte de-a mișca una, ca să-și câștige nutremântul său. Ori cât de puțin s'au cugetat la ordinea cunoștințelor și dezvoltarea lor atâta totuși e cert, că omenimea în perioada antică, când n'a putut să învețe nici din a s'a pățanie și nici din exemplele altora, neștiința și stupiditatea omenească în aceasta stare a putut să fie cam așa.

Deci cunoaștem, sau cel puțin s'a putut stabili acel punct, dela care a trebuit să înainteze fiecare, ca să poată ajunge gradul general al priceperii. Dar oare cine cunoaște punctul final al înaintării noastre? Fiecare face o înaintare mai mică sau mai mare conform facultăților sale spirituale, aplicărilor, putințelor, nisunțelor și privilegiilor. Dar nu cunosc un astfel de învățat, care să aibă cutezanță a zice: lată, aceasta e sfera, care poate străbate mintea omenească și pe care a o trece om nu e în stare. Noi suntem îndeplină neștiință despre aceea, că ce am putea fi dela natură: nimenea nu a străbătut încă aceea distanță, care ezistă între om și om. Unde e sufletul acel primitiv, pe carele nu l'a încălzit încă aceasta idee și care în ființa sa n'a exprimat aceste cuvinte: „Cât voiu ști de aci înainte! La ce să mă las a fi întrecut de alții?“

De repetite-ori susțin: educațiunea omenească să începe la naștere; înainte de-a putea vorbi și auzi, se educă el însuși. Experiența premerge adevăratei înștruări; adecă îndată-ce și-a cunoscut doica, cu aceasta a și învățat foarte mult. Cunoștințele omului celui mai primitiv încă ne-ar admiră, dacă le-am urmări cu atențiune dela naștere până la acel punct,

la care a ajuns. Dacă toată știința omenească s'ar clasifica în două părți, și încă așa, că o parte să cuprindă toată comoara științei omenești, cealaltă excepțional numai a filozofilor, s'ar documenta, că aceasta din urmă e foarte puțină față de cealaltă. Dar nu iau în considerare invențiile generale omenești, fiindcă aceste ni-le putem însuși fără nici o greutate, înainte de a-ne ști cugeta; fiindcă totalitatea științei noastre se poate observa numai ca reparațiune și numărul comun, ca la ecuațiuni matematice, nu să sôcoate în nimic.

Încă și animalele eseriază foarte mult. Au senzuri prin urmare trebuie, ca să-le știe și folosi acelea; au necesități, așadară e absolut necesar, a învăța îndeplinirea lor; trebuie să învețe a mânca, a sbura. Animalele patrupede și cari îndată după naștere sunt în stare a stă pe picioarele proprii, pe lângă toate aceste nu știu umbla imediat. Prin pașii primi se deprinde și se convinge, că umblarea nu e altceva, decât încercare. Pasărea scăpată din colivie nu știe sbura, fiindcă n'a sburat nici odată. Toată activitatea pentru ființe senzibile e numai deprindere. Dacă plantele și-ar putea părăsi locul, ar trebui să poșeadă senzuri și a-și câștigă experiență, altcum s'ar stinge în grabă de pe suprafața pământului.

Primele observațiuni ale copiilor sunt mai mult senzuale; ce obsearvă, e sau bucuria, sau durerea. Nefiind capabili a umbla și a pipăi, trece mult timp până ce și-ar putea face idee clară despre obiectele văzute. Însă cu timpul prin exercitarea acestor observațiuni senzuale, își câștigă imagină despre estenzitatea și forma obiectelor. Dealtcum copiii își îndreaptă ochii în totdeauna spre lumină. Dacă se ivesc primele luciri ale luminei din cutare parte cătră dâșii, se întore momentan într'acolo, de unde străbate lumina, așa, că dacă voim să nu fie miopi (regarder der de travers), trebuie să-i deprindem de timpuriu la întunecime, căci dealtcum încep a plânge, dacă îi lăsăm în amurg. Dacă nutrirea și durmirea iui e legată de-un anumit timp, aceste îndepliniri se prefac adevărate necesități pentru dâșii și poftirea acestora nu izvorește apo din adevărată lipsă, ci e cursul obiceiului, adevărată naștere unei necesități nouă afară de cea naturală, la așa ceva trebuie să premergem.

Obiceiul ce putem permite copilului e, să nu-l obicinuim cu nimica. Nu trebuie purtat pe o mână mai mult, decât pe alta; trebuie să insistăm, ca mâinile să și-le folosească de-opotrivă, să nu fie impacient în ce privește timpul mâncării, durmirii și jucatului; ca să nu fim siliți a stă tot după ei ziua și noaptea, ci să-i putem lăsa singuri, dacă trebuie. Cade-se dar să-l pregătim pentru libertatea viitoare și întrebuintarea corectă a puterilor sale, și încă prin aceea, că-l punem stăpân pe sine pentru sine; care să fie capace a urmări voinței sale, dacă va poșede de așa ceva.

CRONICA.

Rectificare. În primul nostru articol din numărul trecut 43, apărut sub titlul „*Alegerile congresuale*“ sa strecurat regretabile greșeli la revizuire. Anume în alineatul prim în loc de „*nici un punct disonant*“ a apărut „*nici un punct disornant*“, în aliniatul doi în loc de „*Fosta oprimată libera manifestatiune? Absolut nu, drepturile constituționale au rămas intacte de orice influință oficioasă*“, a apărut așa: „*Fosta exprimată lbiera manifestatiune? Absolut nu drepturile constituționale au rămas uitate de orice influință oficioasă*“, în aliniatul 6 în loc de „*scaun al onorului*“ a apărut „*scaun al omului*“; iară în loc de „*membri acelora*“ a apărut „*membrilor*“.

Pentru candidații de învățători. Candidații de învățători, cari nu sunt în aplicație, intru cât doresc să fie aplicați de învățător să se insinue n timpul cel mai scurt la Conzistor, prezentând testimoniul de evaluificație învățătorescă în copie autenticată cel puțin la vr'un oficiu parohial.

În acelaș înțeles sunt poftiți și absolvenții de preparandie, căroră nu li-s'au implinit doi ani dela absolvarea preparandiei, să se insiaue, alăturând în copie autentică absolutorul preparandial.

Contra alcoolismului. Învățătorii români din comitatul Aradului, membrii ai reuniunii învățătorilor din protopopiatele aradane I—VII, sau întrunit Joi, 5 Octomvrie (23 Noev.) a. e., în școala centrală, din Arad, la o conferință, în scopul de a se deprinde cu manauarea *proiectografului* pentru a ținea peste iarnă, în legătură cu cursurile de scris-cetit, prelegeri pe sate împotriva alcoolismului. I-a instruat dl profesor preparandial *Nicolae Mihulin*, fiind de față și Mag. Sa dl deputat dietal *Vasilie Goldiș*, secretar conzistorial, care a îmbărbătat învățătorimea la lucru cu cuvinte frumoase. Învățătorimea a primit cu însuflețire apostolatul contra acestui flagel mistuitor la poporul nostru, angajându-se să inițieze prin sate societăți de abstenință eventual a-și pune la cale o ligă a școlarilor abstenenți. Proiectograful este al „Asociațiunii naționale aradane și sa dat diui învățător *Traian Fridrich* din Miniș, unde să va ținea prima prelegere de asemenea natură.

Salutăm cu bucurie mișcarea aceasta laudabilă a învățătorilor nostri.

Sărbătorile păgânești. O comisiune încredințată cu studiarea chestiei sărbătărilor păgânești, ținute încă de poporul nostru dela sate, a făcut propunere sfântului sinod din București, se adreseze o pastorală poporațiunei rurale, în care să fie îndemnat poporul a se lăsa de acest abus, înșirându-se și esplicându-se, cari sunt sărbătorile pe cari trebuie să le țină creștinii. Preoții apoi vor fi îndrumați să instrueze poporul în privința aceasta, nu numai în biserică, ci și la alte ocaziuni binevenite. Fiecare preot va aveă să raporteze despre activitatea pe care a dezvoltat-o întru stărpirea acestui obicei rău. Preoții cari nu-și vor face datorința, vor fi suspendați dela oficiu și beneficiu, pe o vreme oare care.

Descoperire senzațională. În orașul Long Island, Statele-Unite, s'a început să se facă cultură electrică. În urma experiențelor făcute de doamna Davidov, metoda aceasta nou de cultură va fi pusă în practică la Bellecrest' aproape de Nottport. „În procedul meu

— zice doamna Davidov — fructele și florile sunt cultivate sub acoperământ. Florile, pe cari le-am obținut în cursul experiențelor mele, erau mai mari, mai parfumate și de culoare mai vioaie ca cele cultivate prin procedurile ordinare; acelaș lucru e și cu fructele“.

Respectarea limbii moldovenești în bisericile din Basarabia, a căpătat o nouă dovadă. Încă acum 2 ani episcopul Vladimir a dat o circulară, prin care se impunea clerului să învețe limba moldovenească, în caz că majoritatea enoriașilor sunt moldoveni și să oficiaze liturgia în limba moldovenească. Nu de mult cântărețul Nicanor Holdevici din satul Văsieni, a fost transferat fără voia lui la altă biserică, deoarece el nu știe limba moldovenească, iar satul Văsieni (județul Chișinău) e locuit numai de moldoveni.

Catalog complet. Librăria editoare Leon Alcalay din București, trimite gratis și franco, după cerere, *Noni catalog complet* ce l-a publicat de curând cu mai toate cărțile românești literare: Romane, Poesii, Teatru, Nuvele, Cărți de Istorie, Artă, Știință, Pedagogie, cărți de utilitate practică etc. Toate acestea se pot comanda prin librăria diecezană din Arad care se va înființa cu 1 Ianuarie 1909 în strada Deák Ferencz. Nr. 3.

Cărți școlare aprobate de înaltul ministeriu de culte și instrucțiune publică. Iosif Moldovan și consoții au fost avizați din partea înaltului ministeriu că cărțile lor de cetire române pentru elevii claselor I, II și III sunt aprobate definitiv, iar cele pentru clasa IV V și VI sunt admise în folosința școalelor pentru anul școlar curent și în edițiunea primă, cari în decursul acestui an vor fi amplificate cu material corespunzător din istoria, constituția și geografia patriei. Le recomandăm în deosebita atențiune a D-lor învățători.

Comitet filial al Soc. teatrale. În 17 Oct. a. e. s'a hotărât din partea tinerimei române din Lugoj înființarea unei filiale a „Societății pentru fond de teatru“ cu sediul în Lugoj. Cu aceasta ocaziune s'a ales de președinte dr. Coriolan Grădinariu, secretar dr. Arseniu Micu, cassar Alexandru Onae, iar membri în comitet d-nii Mihail Gașpar, Valeriu Giurgiu, dr. C. Ignea, dr. Aurel Ciupe, dr. Petru Maier, și d-nele dr. Vălean și Melania Onae. Comitetul ales cu mare însuflețire a pus în vedere mare zel pentru sprijinirea scopului cultural al societății de teatru și după avizarea despre acest paș comitetului Central își va începe imediat acțiunea.

Convocare. Despărțământul protopopesc Șiria, își va ținea proxima ședință Vineri la 7/20 Noemvrie a. e., în comuna Măderat, în școala inv. P. Vancu, la care toți membrii și binevoitorii școalei sunt poștiți a participa. Pragma: 1. Dimineața la 8 oré azistare la chemarea Duhului sfânt. 2. Prelegere practică în școala inv. P. Vancu. 3. Cuvânt de deschidere. 4. Reflexiuni asupra prelegerii ținute. 5. Incassarea taxelor. 6. Raportul biroului. 7. Raportul comisiunii cenzurătoare. 8. Pertractarea rescriptelor biroului central. 9. Prelegere din „Limba română“ de I. Groșorean. 10. Cetirea operatelor incurse. 11. Discuțiuni asupra ces-tiunilor școlare. 12. Propuneri și interpelări. 13. Fixarea locului proximei adunări. 14. Incheiere. După ședință urmează prânz comun, la care ceice voiesc a luă parte, au a aviză negreșit despre aceasta, cel puțin cu 2 zile nainte de ședință, pe atare domn învățător din Măderat. Șiria, la 18/31 Octomvrie 1908. Teodor Cherechean notar, Alexiu Doboș prezide.

Cronică bibliografică.

A apărut *Albina* revistă populară Nr. 4 cu următorul cuprins: G. Coșbuc, Patria română (poezie). — P. Nechifor, Tâmpla Bisericii catedrale din Calafat. — D. Teleur, Ipohondria. — Ceaiul în Japonia. — Mină de aur în Franța. — Al. Predesu, Moș Neagu poveste (sfârșit) — Starea sământurilor. — Bolnița mănăstirii Bistrița. — V. S. Moga, Cronică agricolă: Congresul agronomilor; Starea timpului; Târgurile noastre; Târgurile streine. — Ce pedepse pot da jandarmii rurali. — Cronică stăpânii. — Informațiun. — Bibliografie.

Congres literar. În luna trecută s'a ținută la Mainz, sub protectoratul Marelui Duce de Hessa, congresul anual al „Asociației literare și artistice internaționale“. Germania. Italia. Belgia, Franța și Helveția au fost oficial reprezentate la congres. La noi poate nici nu se știe de aceasta societate.

O publicație bibliografică românească interesantă apare acum regulat în editura Academiei române, sub titlul „Creșterea colecțiilor bibliotecii“ Tot la trei luni se dă în aceasta revistă seama de toate cărțile românești apărute în Regat, pe cum și de celelalte colecțiuni cu cari Biblioteca Academiei se îmbogățește în fiecă zi. Pentru ceice urmăresc vieța culturală, publicația semnalată aci, e un potrivit izvor de informțe.

Ce cetesc Basarabenii? Se pare că dintre bătuți de soartă, sub raportul culturii românești, sunt tot Basarabenii. Autoritățile rusești nu le dau voie să ce-tească decât vre-o câteva inofensive cărți de rugăciuni, imprimate cu chirilice. Ultimele broșuri, apărute în tipografia din Chișinău, cuprind scurte învățături morale ca „Vieța și nevointele prea-cuviosului Serafim“. „Cartică de rugăciunii“ și alte învățăminte tâlmăcite din rusește de protoiereul Iustin Ignatevici. Tot la Chișinău apare și modesta lor revistă lunară „Luminătorul“, cu cuprins religios, Pe cum se vede deci, lectura Basarabenilor e încă foarte primitivă și foarte puțin promițătoare pentru viitorul acestei aripi rupte din trupul neamului românesc.

A apărut *Biblioteca „Minerva“* à 30 bari volumul cuprinzând atât opere datorite scriitorilor noștri celor mai de merit, precum și traduceri după capodoperile străinătății, a tipărit și se află de vânzare la toate librăriile, următoarele volume: Mr. 1. M. Sadoveanu. *Dudăia Margurta.* — Povestea indioșătoare a unei tinere fete Nr. 2. Leonid Andreiew. *Guvernatorul.* — Tradus de C. Sandu-Aldea. Cel mai puternic din scriitorii tineri ai Rusiei de azi, Leonid Andreiew, nu era cunoscut la noi până acum. Nr. 3. Leonid Andreiew. *Nuvele.* — Tradus de C. Sandu-Aldea. Nr. 4. Prosper Mërimëe. *Carmen.* — Povestire tradusă de Radu Baltag. Nr. 5. M. Eminescu. *Proză literară,* în acest volum se dă literatură, în proză, deci proză literară, știut fiind că marelui maestru a scris articole de ziar, literar scrise, nu aveau în vedere. Volumul cuprinde nemuritoare lucrări; Făfrumos din lacrimă, Sărmanul Dionis, La aniversară, Cezara. Nr. 6. T. Robeanu. *Poesii postume.* — Prefată de N. Iorga. Nr. 1. Alphonse Daudet. *Scrisori din moara mea.* — Tradus de N. Pandelea. Cel mai delicat scriitor naturalist. De vânzare la Librăria Institutului Grafic „Mine va“, și la toate librăriile din țară.

„Familia Română“ revistă ilustrată apare în fiecare săptămână cu un bogat cuprins literar și distractiv. (sfaturi, Curierul Modei, ghicituri.)

Abonații noi pot primi toate numerele de la început. Abonamentul e de 10 coroane pe un an.

Adresa: Budapesta V. Strada Csáky 23.

Concurse.

Pentru întregirea vacantului post de paroh din **Checheș**, tractul Belinț, să scrie concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare în „Biserica și Școala“.

Emolumentele împreună cu acest post sunt: 1. O sesiune parohială de 32 jugăre, parte arător, parte fânaș. 2. Întregire dela stat, care până acuma, pentru preot cu mai puțin de VIII clase, a fost la an 605 cor 76 fileri 3. Bir preotesc, câte 6 oche de cucuruz sfărîmat dela fiecare număr de casă și 4. Stolele uzuate.

Reflectanții la această parohie de clasa **a II-a**, cari pot să aibă, în sensul înaltului rescript consistorial de sub Nr. 6839 din 25 Octomvrie v. a. c., e valificațiune și numai pentru parohii de clasa a III-a, au să-și instrueze petițiile lor conform legilor în vigoare și, pe calea oficiului protopopesc gr. or. rom din Bélincz, Temes megye, să le adreseze respectivului comitet parohial, fiind poștiți a să prezentă odată, în lăuntru termenului concursual, și în sf. biserică din Checheș, spre a-și arătă îndemănătatea în tipic și cântare, eventual în oratorie și celebrare.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu mine: *Gherasim Sârb* pprezviter.

—□—

1—3

Pentru îndeplinirea postului învățătoresc vacant din **Ponoară**, protopopiatul Peșteșului, prin aceasta se publică concurs cu termen de **30 de zile** dela prima publicare, în „Biserica și Școala.“

Emolumentele: bani gata: 600 cor. pentru famulație: 100 cor. Dela comuna politică pentru școala de repetiție: 80 cor. Pentru scripturistica și conferință: 20 cor. Uzuctul alor 8 jugh. pământ arător și fânaș: 100 cor. 24 metrii de lemne, din cari se va încălzi și sala de învățământ, în preț de: 100 cor.

Doritorii da-a ocupa acest post sunt avizați, ca recursurile lor ajustate conform dispozițiilor statutare și regulamentare în vigoare, adresate comitetului parohial din Ponoară să le înainteze Prea On. oficiu protopopesc în M. Telegd, având dâșii a-se prezentă în vre-o Duminecă sau în vre-o sârbătoare în sfânta biserică din Ponoară, pentru a-și arătă dexteritatea în cant și tipic.

Ponoară, la 17/30 Oct. 1908.

Petru Lascu m. p.
preot. preș. com. par.

Vasilie Lungu m. p.
not. adhoc.

În conțelegere cu: *Alexandru Munteanu*, protoprezbiter.

—□—

2—3

Pentru întregirea vacantului post de învățător la școala poporală confesională gr. or. rom. din **Brestovaț**, (Aga), se scrie concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare.

Emolumentele împreună cu acest post sunt: a) în bani gata 81 cor. 60 fil. b,) în naturalia 720 litre grâu prețuit în 81 cor. 60 fil., și 720 litre de cucuruz prețuit în 69 cor. 60 fil. c,) 4 jugăre de pământ, parte arător, parte fânaș, prețuit în 80 cor., d,) pentru scripturistica și pentru conferință 10 cor. e,) locuință în natură și grădnă și f,) dela înmormântării de prunci sub 7 ani 40 fil., ear în sus și dela oameni mari 80 fil., și cu liturgie 1 coroană. Salarul să întregeste dela stat în sensul articolului de lege XXVII din 1907, fiind în principus deja în vedere din partea înaltului ministeriu. Alesul are să primiască, dela întărirea sa de învățător definitiv, diferența dela dotația dată de parohie până la cea satorită prin legea provocată aci, dela stat, și nu poate să ceară anticiparea ei dela parohie sub nici un titlu. Alesul, tot pe lângă dotația specificată, e dator să conduca strana și să cânte la cununii,

Reflectanții la acest post sunt poștiți a-și așterne petițiile lor, instruate în sensul legilor în vigoare, comitetului parohial din Brestovaț, pe calea oficiului protoprezbiteral din Belinț (Bélincz, Temes megye), și într'una din Duminecile ori sârbătorile, cari cad în lăuntru termenului concursual, a să prezentă în biserică din Brestovaț, spre a-și arătă dexteritatea în tipic și cântare.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu mine: *Gerasim Sârb* protoprezbiter.

—□—

2—3 gr.

Pentru îndeplinirea definitivă a stațiunii învățăto-rești din comuna **Lazur**, inspectoratul Hălmagialui în urma abzierii de învățător Petru Vușdea se scrie concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare în foaia „Biserica și Școala.“

Dotația împreună cu acest post este: 1. În bani gata din casa culturală dela Lazur și filia Groș 490 cor. 2. Dela Lazur 4 stânjini lungi de lemne pentru învățător, iar dela filia Groș 24 cor. 3. Pentru conferințe învățăto-rești 24 cor. 4. Scripturistica școalei 10 cor. Ajutor de stat votat sub Nr. 27257/1907 în suma de 162 cor.

Se va cere și întregire la 1000 cor. 6. Cvarțir acomodat și grădină. Alegându-l învățător este îndatorat a îndeplini și serviciile de cantorat și a provedea instrucția în școala de repetiție.

Recurenții sunt avizați, ca recursurile lor ajustate cu documentele legale de e valificațiune și adresate comitetului parohial din Lazuri. să le subștearnă până la terminul susindicat Prea On. Oficiu protoprezbiteral al Hălmagialui (Nagyhalmagy) și să se prezinte în vre-o Duminecă ori sârbătoare sub durata concursului în biserică din Lazur spre a-și arătă dexteritatea în cântare și tipic.

Lazur, în 21 Sept. (4 Oct.) 1908.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu mine: *Cornel Lazar* pprezb. insp școl.

—□—

3—3